

jóizlés határain innen s helyenként szinte kölcsönhatásba kerül egy-egy írással, a szerző tanulmányával. Jobb, mint az eredeti. Tehát egy potenciálisan alkotó író kötetével ismerkedünk, aki mégsem írja le, hogy parodizált hősei „alacsonyabb rendűek”, s azt sem, hogy „a vajdasági írók kockafejűek”, nem. Varga Géza szereti kortársait, s megjelent írásai alapján osztályozza őket, de senkit sem buktat meg. Például gyengéden szórakozik Székely Tibor számlájára — *Erdőben, erdőben, szép kerek erdőben* —, mintegy bevezetve a népszerű kutatót a páholyba. Parodizálja Varga Géza a stílusgyakorlatokat is, s nem a humorista hibája, hogy olyan írókat is célba vett — tízes találatlalt —, akik választékosnak tűnő dilettantizmussal feszítenek a vajdasági irodalom mindig borongós egén. A kötet a tudomásulvételt teszi lehetővé, a fényeket erősíti, a sötétre fekete köpenyt

dob: ez hasznos és érdekes játék. Majtényi, Gál, Léway, Urbán — a toll örök tulajdonosai — és azok, akiknek részvétele csekély, akik csak a labdaszedégetés tudományával foglalkoznak, ezek mind-mind helyet kaptak a könyvben, s az író talán ezzel a megoldással előzetesen vagy utólagosan fogant kérdésekkel perel. Egy kalapban a nagy család, s a varázsló nem minden esetben fehér nyulat vagy fehér galambot emel a magasba. Van ott a kalapban egy-néhány leveli béka is, aki megérzi, hogy merről fúj a szél. Ez is érdem.

Ne vess, vajdasági, ezt üzeni nekünk Varga Géza tisztességgel és becsülettel. Olyan „bagoly” a szerző, aki nappal lát, s meggyőzött bennünket arról, hogy azzal is érdemes foglalkozni, ami végzetesen idegen szerkesztőink ízlésétől. Jó, hogy így adta vissza — az adósoknak végre megengedték, hogy rendezze a számláját.

SZÜSZNER ZOLTÁN

EGYMÁS SZOMSZÉDSÁGÁBAN

VITKOVICS MIHÁLY *magyar és szerb írásai*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1978.

Nem évtizedek, hanem évszázadok kapcsolatai elevenednek fel abban a nagy vállalkozásban, amelyet a budapesti Európa Könyvkiadó és az újvidéki Matica srpska közösen kezdeményezett. Ennek a nagy távlatokat átfogó kettős kiadói programnak nem az a célja, hogy más formában felújítsa és továbbfejlessze a már eddig is rendkívül értékes eredményeket elért kapcsolattörténeti tanulmányok ismertetését, hanem a szélesebb olvasóközönség felé fordulva csak részben ismert vagy alig ismert irodalmi műveket, naplójegyzeteket, dokumentumköteteket rendez sajtó alá és mindkét nyelven: magyar és szerbhorvát nyelven eljuttatja az olvasó asztalára.

Az ajánlás tökéletesen megvilágítja azt a törekvést, amely a két nép múltját új fényvel vetíti bele a jelenbe.

„A magyar—délszláv kapcsolatok története egyidős a magyar nép magyarországi történetével. Egymás szomszédságában nem volt, nem lehetett történelmünknek, történelmünknek olyan fordulata, amely ne hatott volna a másik nép történetére is. Talán még a fordulatoknál is jobban hatott a mindennapok csendes kommunikációja: a nehéz, vagy éppen tragikus pillanatokat megszakítatlan folyamként kísérte társadalmaink érintkezése, a szellemi értékek szüntelen csereforgalma. Mégis, még mindig keveset tudunk egymásról, még mindig kísértének a kölcsönös előítéletek.”

A legszebb szellemtörténeti feladat a letűnt századok felett gomolygó ködöket eloszlatni olyan hű képekkel, melyek a legszélesebb rétegek előtt áttekinthetővé, megismerhetővé teszik azokat az eseménye-

ket, apró hétköznapi tetteket, amelyek népeink életét átszőtték. Így közelebb léphetünk a kétszáz vagy több száz esztendővel ezelőtti történelmi, társadalmi események részleteihez, melyeknek közös az eredőjük s útjuk véres harcokon, alkotói szándékkal nemesített küzdelmeken át a mába ívelnek. Művek és műemlékek őrzik hírüket, és ezek viszik tovább a jövő nemzedékei felé.

E közös vállalkozás első kiadói terméke Vitkovics Mihály költő és író, műfordító és irodalomszervező magyar és szerb írásait tartalmazza. Ez a könyv megjelenésével ünnepi dátumot jelöl meg: Vitkovics Mihály — Mihailo Vitković születésének kétszázadik évfordulóját. A több mint húsz éves gyűjteményes kötetet Vujicsics D. Sztóján, a XVIII. század harmadik negyedében született költő életművének kitűnő ismerője állította össze. Külön hitelt érdemlő jegye ennek a gyűjteményes kötetnek az, hogy a kétnyelvű író munkáit kétnyelvű író és irodalomtörténész állította össze, hiszen így a kétoldalú irodalmi tevékenység mindkét képe a forrásmunkák tökéletes ismerete nyomán autentikus. Es mint ilyen örökbecsű munkát egy új reneszánsz első fecskéjeként köszönhetjük.

A gyűjteményes kötet első fejezeteiben olyan szerb hősi énekekkel, egykorú feljegyzésekkel, emlékezésekkel, vallomásokkal találkozunk, amelyek visszavisznek bennünket az 1700-as évekbe, amikor költőnk dédapja, Petar Vitković, a hercegovinai születésű hős katonatisztként vett részt a török hódoltság elleni felszabadító háborúban, és ahogy a Vuk Stefanović Karadžić gyűjtötte *Novi-Béli Ali és a kilenc Vitkovics testvér* című szerb hősi énekekben olvashatjuk, valamennyien vitéz harcosok voltak a török elleni küzdelemben. Petar Vitkovićot a felszabadító harcok fürgetege elvitte egészen Egerig, ahol ő is harcolt Eger felszabadításáért, s a háború befejeztével ott telepedett le. A hős dédunokája, Mihailo Vitković — vagy ahogy a magyar irodalomtörténet tartja számon: Vitkovics Mihály — 1778-ban Egerben született. Innen indult

el, s amikor tanulmányait bevégezte, Pesten nyitott ügyvédi irodát, de már fiatal éveiben élénk érdeklődéssel fordult az irodalmi élet felé.

Irodalmi tevékenységének sokoldalúsága olyan komoly visszhangot keltett, hogy egészen fiatalon tagja lett Kazinczy Ferenc pesti triászának és a pesti Veres Pálné utcai lakása olyan neves irodalmi szalonná alakult át, hogy maga köré gyűjtötte a magyar szellemi fellendülés korának íróit, tudósait, s azoknak otthont adott. Kazinczy és kortársai nagyra értékelték Vitkovics Mihály irodalomszervező tevékenységét, de itt mindjárt hangsúlyoznunk kell, hogy Mihailo Vitković hasonló lelkesedéssel fordult a szerb irodalmi élet felé; művei — melyeket szerb nyelven jelentetett meg — és műfordításai, melyeket szerbről magyar nyelvre fordított, ezt a nagy célt szolgálták. Hogy milyen egész emberként élt benne mindkét irodalomban, azt levelezései bizonyítják leghívebben. Ugyanakkor, amikor állandó kapcsolatot tartott fenn Kazinczy Ferencsel, Döbrentei Gáborral, Szemere Pállal, Berzsenyi Dániellel, irodalomtörténeti értékű levelezést folytatott Dositej Obradovićyal, Lukijan Mušickivel, Arsenije Teodorovićyal és Lukijan Mušickin keresztül kapcsolatot tartott fenn Vuk Stefanović Karadžićyal.

Alkotói tevékenységének gyöngyszemei a magyar és szerb nyelven írt versei, episztolái, meséi és satirikus lexikona. Az első műfordítók közé tartozott, akik ősi szerb népdalokat magyar nyelvre ültettek át, s ezek közül nem egy a bácskai és a bánáti szerbek küzdelmes életét örökítik meg. Ennek a csokornak egyik feledhetetlen gyöngyszeme a *Bácsi szekeresek útra indulának* (Podigle su kiridžije Bačke, 1705 — Vuk Karadžić gyűjtéséből).

Ennek az értékes kötetnek a nyomán, és továbbfejlesztve mindazt, amit Vujicsics D. Sztóján feltárt, kiértékelésként külön kötetre szóló tanulmányt lehetne írni. De lehet, hogy ez a munka már készülöben is van a budapesti Európa Könyvkiadó és az újvidéki Matica srpska gondozásában.

VÖLGYI ENDRE